

Galvą turėjau taip atversti, kad apžlibau nuo saulės. Tai Gerka iš antrosios lokalinės į smūgį sukrovė visą jėgą, ir kamuolys šovė į žydrą erdvę. Sveikatos turi nelyg mulas, bet šiaip žąsinų žąsinas, kaip ir dauguma Pravieniškių kolonijos pili-grimų. Nieko keisto – protingi čia neatvažiuoja. Tačiau pusę gyvenimo praleidus už spygliuotos vielos sunku įsivaizduoti, kiek tų protingųjų liko ten, laisvėje. Juk važiuoja ir važiuoja etapas po etapo. Ir vis jaunesni.

Bet tas kamuolys! Aiškiai mačiau – odinė pūslė mėgavosi laisve. Apsisuko tarsi įkvėpdama tyro oro ir tik tada liūdnam pasidavė žemės traukai, kur laukėme mes, gauja dėl kamuolio sužvėrėjusių vyrų.

– Mušk!..

– Dėk, dėk!..

Marfuka norėjo atmušti galva, tačiau kišo pakaušį tik ant nuovokos, ir kamuolys prasmego kojų maišalynėje. Pakilo dulkių tumulas, riksmas ir keiksmas. Nu nafik. Pabėgėjau kiek į priekį – gal nuskils koks pasas. Prieš mane Avečka – ilgšis iš „arklių“ mastiuchos, atseit vidurio gynėjas. Už jo – vartai ir it velnias, baidantis šventuosius, rankas išskėtęs Čigoniukas. Irgi vilnietis. Kaunas prieš Vilnių. Lietuviai prieš rusus. Toks mačas mano išėjimo į laisvę proga.

Ir štai tas nuostabus momentas – kamuolys stebuklingu būdu šasteli prie manęs. Rieda linksmai pasišokėdamas, lyg sakydamas: sveikas, Žiliau, aš savas...

Susistabdžiau. Visi mato, kad kamuolys atsidūrė pas mane, ir plumpsi artyn. Ilgšis jau šniokščia į nugarą ir stumia taip, lyg norėtų užlipti man ant kupros. Vienas apgaulingas judesys, kitas, ir Avečka lieka išsižiojęs, tačiau smūgis išėjo nekoks – labai jau

nestipriai spirtelėjau sportbačio galiuku. Ot, velnias! Bet kamuolys neregimomis odinės dvasios akimis matė visus plyšius – atsi-trenkęs į suplūktą aikštę, prašvilpė parkritusiam Čigoniukui pro ausis tiesiai į tinklą. Yra!

Aikštę aptūpę zekeliai subliuvo lyg laukinė mongolų orda. Vieni iš džiaugsmo, kiti iš apmaudo. Kaunas laimėjo, Vilnius gavo. Vie-no įvarčio skirtumu.

Paskutinės dvi minutės jau nieko nebekeitė. Kamuolys malėsi aikštės viduryje. Gerinosi puldamas tai prie vienu, tai prie kitų, tarsi norėdamas užglostyti vilniečių pralaimėjimo kartėlį ir galų gale sutaikyti abi puses. Žinoma, lygiosios geriau. Bent jau todėl, kad tai paskutinės mano rungtynės zonoje. Rytoj kaip tas kamuolys šausiu į laisvę. Ir buvo teisūs tie, kurie tvirtino, kad „bankę“ įkaliau per fuksą. Kad beveik nebuvo šansų įmušti iš to-kio atstumo, kai vartuose stovi Čigoniukas, kišenvagis iš Kirtimų. Jis tiesiog profesionaliai graibsto kamuolį. Vikriai, kaip pinigines iš svetimų kišenių. Tačiau kamuolio patirta laisvės akimirka ir manoji – laukianti po penkiolikos valandų – suteikė smūgiui grakštumo ir klastingumo. Netgi laimės, o prieš ją kišenvagiai bejėgiai.

Po rungtynių prie manęs su pagyrimais lindo kas netingėjo. Gražus įvartis! Sveikinu! Gerą įkalei! Išdūrei!..

Nutaisęs abejingą miną, kurčiai priiminėjau sveikinimus ir per visų galvas stebėjau, kaip šeštosios lokalinės bugoras neša brangų grynos odos kamuolį į saugią vietą. Ūmai pasirodė, kad jis vienu nešvariausiu, labiausiai nuspardytu lopiniu man mirktelėjo. Kai iki laisvės suskaičiuotos valandos, atsisveikinant kai kurie daiktai tarsi gyvi tampa. Kiti į tokius ženklus nekreipia dėmesio ir vien skundžiasi, dejuoja: „Stogas važiuoja. Smegenis spaudžia.“ O mane daiktų dvasingumas jaudina.

Profesorius – gyvas daiktas. Sakau „daiktas“, kadangi jis ne-telpa į jokių zonos kastų rėmus. Jis nei „šestiorka“, nei tuo la-biau „ožys“ ar nuskriaustasis. Niekas jo nelaiko ir „bachuru“.

Tiesiog – Profesorius. Išdžiūvęs tarsi šakotas medis. Kaulėtomis, amžinai nusvirusiomis, tarsi ne savomis rankomis. Tačiau pama-tytumėt, kaip jos atgyja, kai suskanta ieškoti kokios knygos, o jų net kelios dėžės palovyje prikrautos. Kuri nors viena iš labiausiai apšiurusių visą laiką būtinai padėta ant staliuko prie jo geležinės lovos. Nefotogeniškas. Strazdanotas it berniūkštis ir nesiskiriantis su akiniais net per miegą.

„O jei koks kipišas, kokia zavarucha?.. – tarytum juokaudavo jis. – Noriu tikrą nelaimės snukį matyti, o ne iškreiptą savo nuil-susių akių, kurios dažnai apgauna.“

Jam nemalonumai zonoje nebegrėsė, kai mes radome šį bei tą bendro. Kada tas buvo? Prieš kokius penkerius metus, jei ne dau-giau... Zonoje laikas suryja gyvus prisiminimus ir ištrina savo pa-ties pėdsakus, – tai vėlgi Profesoriaus, ne mano žodžiai. Filosofas? Nežinau, kaip jie atrodo, bet zonoje ne vienas tokiais bando apsi-mesti, ir nesu tikras, ar Profesorius irgi nėra iš tokių.

Su juo man sunkiausia atsisveikinti. Palikti jį čia, tarp vie-nų – žvėrėjančių ir kitų – atgaunančių žmogišką pavidalą vyrų. Bet pastarieji atvejai, t. y. atsivertimai, vis retesni darosi. Ir čia, ir laisvėje. Taip tvirtina Profesorius. Jo sampratos dažnai ne mane vieną sunervindavo. Jis žodžius kilnoja kaip akmenis ir mūrija į savo teisybės sieną, o zonoje gerai pakaustytas liežuvis neretai sugniuždo su aklu įniršiu pumpuojamus raumenis. Niekas net ne-numano, kad jam turiu būti dėkingas, jog pamažu atsistojau greta visų kolonijos autoritetų ir mano žodis įgavo kumščių svorį – toks derinys padeda ne tik išgyventi, bet ir gyventi tokioje sumautoje žemės vietoje kaip kolonija.

Rytoj, rytoj manęs čia jau nebebus...

– Kada, Žiliau, zavarkė? – tai Vienuolis, tas juokdario veido vy-rukas, tačiau už įsivaizduojamą Kauno garbę pasiruošęs bet kam gerklę perkąsti. Stebi mane, tysantį ant numindžioto žolės lopinė-lio už vartų, be pavydo, nors jam lemta dar dvejus metus lakstyti paskui futbolo kamuolį.

– Aštuntą, – sakau jam, – prieš patikrinimą.

Vienuolis šypteli. Daugelis gerai mane pažįstančių pastebi, kad stengiuosi nebevertoti žargono. Išsivaduoti nuo destruktijos, kaip sako Profesorius. Žodis turi griaunamąją jėgą, ir neišvalęs iš savo kalbos primityvaus kalinių žargono niekada nebūsi laisvas. Nors... niekas žmogui nesuteikia tokios laisvės kaip pinigai. Bet čia jau kita Profesoriaus teorija, su kuria visi Pravieniškių „auklėtiniai“ sutinka.

Vienuolis nueina, keliuosi ir aš. Kai tau netoli keturiasdešimt, apie savo fiziologinę sandarą nejučiomis sužinai daug negerų dalykų. Stuburas, nežinia iš kur kyląs dilbį maudžiantis nervas. Dantys!.. Nuo mažens žinai, kad jų turi būti 32, bet bijai ir perskaičiuoti, kiek jų esi išbarstęs po kalėjimus.

Na nieko, laisvėje susitvarkysiu, pagalvoju vilkdamas kojas į prausyklą, įtaisytą aikštės pakrašty stoviniame pastate.

Čigoniukas, išsirengęs iki pusės, turškiasi prausykloje, tačiau pasaulyje dar neišrastas toks muilas, kuris nuplautų apmaudą. Vienas žandas dega raudoniu. Matyt, kažkuris žaidėjas iš vilniečių mastiuchos neišlaikęs skėlė antausį. Patapšnoju jam per slidų petį. Sakau, kad įmušiau per fuksą, kad jis, Čigoniukas, geriausias visų laikų zonos vartininkas. Juk tai tik žaidimas. Kamuolys mėgsta žaidimą, o ne aklą kovą dėl jo.

Nusitempiu prakaitu permirkusią sportinukę. Net ant krūtinės žilstelėję plaukai. Todėl aš ir Žilius.

Prausykla aidi nuo juoko, o aš rieškučiomis teškiu vandenį ant suplukusio kūno – kalėjimo metai jo neišmargino tatuiruotėmis ir, ačiū Dievui, nepavertė kaulų krūva žemėje. Galvoju: iš kur vyrai semiasi to linksmumo? Jei taip rimčiau susimąsčius – juokas pro ašaras. Daugumos, kaip ir manęs, laisvėje niekas nelaukia. Seniai esame prakeikti ir užmiršti. Atmosferos visuomenės, kuri, nepaisydama sąžiningai atpiltos krūvos metų, ir toliau mus teis ir teis – iki pat Paskutiniojo teismo, kuriame ir patys bus už tai nuteisti.

Nors netikiu jokiais teismais, nepasitikiu teisėjais, bet vilijuosi, kad Paskutinysis teismas mane pribloks savo teisingais sprendimais. Viltie, kiek sykių tu mane jau „išdūrei“?..

* * *

Profesorius tvirtina, kad tokius žodžius kaip „viltis“, „laimė“, „puikus“, „nuostabus“ privalau pamiršti. Abstraktybės, slopinančios tikruosius pojūčius. O tu turi apie savo būseną nusituokti skalpelio pjūvio tikslumu, teisingai įvertinti kiekvieną savo ir svetimos nuotaikos niuansą. Bet šioje vietoje aš jam paprieštaravau – tai zonos taisyklė, o laisvėje taisyklių nėra. Yra įstatymai, ir jeigu jų nepažeidi, jau vien dėl to savo būseną gali pavadinti puikia. Nujaučiu, kad manęs laukia ramus miegas. Va va, rodo savo smailius dantis Profesorius, tiktai nujauti. Nieko tu nežinai apie anapus tvoros tekantį laiką, kuris čia tyvuliuoja kaip pelkė. O užbaigia it koks fariziejus: „Laimingas bus tas, kuris paims jūsų vaikučius ir sutreškys juos numesdamas į akmenyną.“ Ir tuoj savaip paaiškina (šita nežmoniškai stora knyga visada jam po ranka) Šventojo Rašto citatą: laiminga bus ta moteris, kuri sugebės tavo vaikučius, tai yra kvailas viltis, it bastardus, užaugintus zonoje, numesti į akmenyną. Palauk, sakau, kas tie bastardai?.. Vos spėja Profesorius paaiškinti, kai galvą į sekciją įkiša Čičinskas, tarp kauniečių bene aukščiausiai stovinti figūra, ir kaipmat suniekina visas mūsų filosofijas – pasak jo, lėtinę šizofrenijos formą.

– Kaip pridurkai ginčijatės, ar skylė yra skylė.

Tada jis, pasikvietęs mane už durų, ir pasiūlė iškart „prasisukti“ laisvėje: garantuota diela, galima nukelti nemažai faneros. Pusė kliūtų jam. O ką, argi neteisinga? Draugiškai, kaip broliai. Sutarėme, kad aš rimtai jo pasiūlymo išklausysiu. Šį vakarą, po čefyro gėrimo, kurį, kaip įprasta, organizuoja visi išeinantieji į laisvę.

Taigi aštuntą – visuotinis „buchinimas“, devintą – strielkė su Činčia. Patikrinimas. Ir naktis, paskutinė naktis zonoje. Nemiegosiu. Reikia apsiprasti su mintimi, kad vis dėlto išaušo tas laisvės